

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE „HISTORISCHE VERENIGING SOEST”

3e jaargang, nr 1, zomer 1981

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter : P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113, Soest
Secr.-Penningm.: P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest
Overige leden, vertegenwoordigers werkgroepen:
Mr. E.A. Bánki, Hildebrandlaan 29, Soest
A.J. van den Dijssel, Lange Brinkweg 11, Soest
F.S.I. Knaapen, Nassauplantsoen 10, Soest
W. Schimmel, Steenhoffstraat 73, Soest
G. Staalenhoef, Aalsmeerweg 32 III, Amsterdam

Redactiecommissie:

Eindredacteur : F.S.I. Knaapen, Nassauplantsoen 10, Soest
Leden : E. de Bree, Braamweg 54, Soest
P. Siegers, Van Straelenlaan 8, Soest
Vormgeving : F. Elsman, Bachweg 66, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De contributie is vastgesteld op vijf en twintig gulden.

Betaling op de rekening van de Historische Vereniging Soest, bij de Rabobank te Soest no. 3599-02235.

Gironummer van de Rabobank is 212775.

VAN DE REDACTIE

Het eerste nummer van de derde jaargang van ons tijdschrift ligt nu voor u.

U zag al wat vreemds aan de foto op de omslag; niet het al weer verwrongen beeld van de Kerkebuurt in vogelvlucht, maar nu een foto van het gemeentehuis in het begin van deze eeuw. Het mag dan geen antiek gebouw zijn in de zin die wij in het algemeen aan dat woord toekennen; het is toch in elk geval een sierlijk gebouw, dat in het landelijke Soest van weleer toch een monument genoemd kon worden. In hoeverre het woord "antiek" als bruikbaar voor de huidige bestemming kan worden gebruikt, daarover laat uw redactie zich niet uit! U kunt dit beter bij B & W informeren!

In elk geval is het zo, dat het nu afgebeelde gebouw als oudheidkamer geen gek figuur zou slaan. Wie weet .....

Veel belangrijker dan een nieuwe omslag om ons blad, is het te vermelden dat in de algemene ledenvergadering van onze H.V.S. op 26 april jl. een nieuwe voorzitter is gekozen. U weet natuurlijk al wie het is geworden: de heer P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113 te Soest. Sinds het vertrek van de heer Van den Beemt was de vereniging toch wat verweesd achtergebleven ondanks de koesterende zorg van de waarnemend voorzitter, de heer A.J. van den Dijssel. Redactie en medewerkers van Van Zoys tot Soest heten de heer Van Doorn hartelijk welkom in het vertrouwen, dat zijn leiding en enthousiasme nieuwe impulsen zal geven aan het werk van onze vereniging en aan ons tijdschrift in het bijzonder.

Als eindredacteur wil ik van deze gelegenheid nog graag gebruik maken om de schrijvers, die de beide vorige jaargangen op een zo prettige wijze hebben gevuld, hartelijk dank te zeggen. Mogen wij ook in de nieuwe jaargang weer op u rekenen, ... en niet op u alleen maar ook op al de leden van de H.V.S.? Toe, probeer eens een bijdrage voor ons blad op papier te zetten. Mocht u dit niet lukken en u hebt wel een aardig voorval in gedachten of wellicht een idee van vroegere toestanden in Soest, laat u dit dan eens weten. Misschien kunnen wij in een gesprek met u er toch een aantrekkelijke bijdrage voor ons blad van maken.

Er schuilt onder de leden van de vereniging vast wel veel kennis over vroeger. U denkt misschien, het is niet de moeite waard. Dan bent u te bescheiden! Voor anderen - en zeker voor diegenen die na ons komen - kunnen uw ervaringen en kennis wel van grote waarde zijn.

Dankwoorden spreken is altijd heel gevaarlijk, omdat je gauw iemand vergeet.

Toch mogen wij een paar vrijwillige medewerkers niet vergeten. Ik denk dan aan onze typiste, mej. Fijnenberg; de correctrice mevrouw De Bree; de man die elke keer weer met weinig woorden maar met een scherp snijdend mesje vorm geeft aan ons blad, de heer Elsman; de heer De Haan, Vinkenweg 49, die spontaan heeft aangeboden de nummers van Van Zoys tot Soest telkens weer bij u te bezorgen, ter besparing van kosten. Het is als redactie-commissie fijn om met al deze mensen samen te werken. Dat ook de bestuursle-

den van H.V.S. elk een wijk hebben om ons tijdschrift te bezorgen zal niemand verwonderen. De enige die alles van die activiteiten merkt is onze penningmeester!

Dit dankwoord is geschreven zonder voorkennis van de redactie-commissie en daarom is het mij mogelijk ook de beide andere leden van deze commissie te danken voor hun aandeel bij het tot stand komen van elk nummer.

F.S.I. Knaapen

JAARVERSLAG 1981

Ledenbestand

Per 1 januari 1981 telde onze vereniging 132 leden/donateurs; in de loop van het jaar steeg dit aantal tot 165 per 31 december.

Bestuurssamenstelling

Wegens vertrek naar Assen - waar hij een betrekking heeft aanvaard bij het Drents Museum - heeft de heer G. van den Beemt moeten bedanken als lid van het bestuur en als voorzitter van onze vereniging. Op 26 november jl. werd afscheid van hem genomen, waarbij hem dank werd gebracht voor zijn grote inzet ten behoeve van onze vereniging.

De functie als voorzitter zal tot de eerstvolgende algemene ledenvergadering in 1982 worden waargenomen door de heer A.J. van den Dijssel.

Het bestuur kwam in 1981 zeven maal bijeen, waarbij o.a. een rooster van aftreden werd vastgesteld.

Ledenvergadering

De jaarvergadering werd op 12 mei in "De Rank" gehouden. Na het huishoudelijke gedeelte werden door de heer B. van Os beelden vertoond van "Soest in oude ansichtkaarten".

Tijdschrift "Van Zoys tot Soest"

Gedurende het verslagjaar verscheen ons blad elk kwartaal. Redactiemedewerkers en schrijvers van de artikelen hebben er ook dit jaar weer een prettig leesbaar en goed verzorgd blad van gemaakt.

Werkgroepen

De werkgroep genealogie kwam tweemaal bijeen, waarbij diverse gegevens werden uitgewisseld. De werkgroep archeologie hield één bijeenkomst, waarbij een samenwerkingsvorm werd aangegaan met de A.W.N., waardoor alle lezingen en excursies van de A.W.N. ook gratis voor onze leden toegankelijk zijn.

De werkgroep bescherming en behoud cultuurgood werkt samen met de Stichting Oud Soest om te komen tot een verantwoorde inrichting van de Oudheidkamer, het inrichten van tentoonstellingen enz.

Oudheidkamer

De Oudheidkamer aan de Ferdinand Huycklaan werd 19 december officieel door de burgemeester - Mr. P. Scholten - in het bijzijn van vele genodigden, geopend. De bij die gelegenheid gehouden tentoonstelling over ons koningshuis zo'n honderd jaar geleden, was ondanks het slechte winterweer toch goed bezocht.

Overige activiteiten

Dr. A.C.J. de Vrankrijker hield op 17 maart een interessante lezing over de "Geschiedenis van het Gooi en het verloop van zijn bevolking".

Op 17 augustus hield de Stichting Oud Soest open huis in het door die Stichting gehuurde pand Ferdinand Huycklaan 18.

Onze vereniging huurt in dit gebouw een ruimte voor het onderbrengen van ons bibliotheekje en overige bezittingen. Tevens kan daar worden vergaderd.

Op 30 augustus en volgende dagen, heeft onze vereniging tijdens de Gildefeesten een tentoonstelling georganiseerd met als onderwerp "oude boerderijen in Soest". Ook hierbij werd gebruik gemaakt van de Oudheidkamer.

Veel belangstelling was er voor de excursie in en rond de N.H. kerk in de Kerkebuurt op 19 september, waarbij de heer Elias de Bree als rondleider optrad.

De heer G. van den Beemt hield op 26 november een boeiende lezing met lichtbeelden over agrarisch wonen en werken van praehistorie tot heden.

De pogingen om samen met de R.O.B. te Amersfoort tot restauratie van het oudste monument van Soest (het Engherbergje) te komen, hebben tot op heden nog niet tot succes geleid. Wij blijven ermee bezig.

Ook aan de door Fotokring "Astra" rond de jaarwisseling 1980/81 georganiseerde foto-tentoonstelling heeft onze vereniging medegewerkt.

Subsidies en giften

Zowel van de gemeente Soest als uit de zgn. Kermispot werd een subsidie toegekend aan het werk van onze vereniging.

Ook het bedrijfsleven liet zich niet onbetuigd, waarbij met name de giften van de Rabobank bij gelegenheid van het vijfenzeventig jarig bestaan en het Transportbedrijf H. van Asch B.V. bij de opening van een nieuw bedrijfsgebouw mogen worden genoemd.

Ook van enige leden hebben wij boven de normale contributie giften mogen ontvangen, waarvoor wij eveneens zeer dankbaar zijn.

Mede door deze giften is het mogelijk geworden in de Oudheidkamer een ruimte te huren en in te richten.

Secretaris

VERENIGINGSNIEUWS

Onze nieuwe voorzitter

De plaats van voorzitter in onze vereniging is weer bezet. In de gehouden algemene ledenvergadering van 26 april l.l. is de door het bestuur gestelde kandidaat, de heer P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113, bij acclamatie tot opvolger van de heer G. van den Beemt gekozen.

Wij hopen op een jarenlange gezonde samenwerking in het belang van onze Historische Vereniging Soest.

LEZING DOOR JOOP REINBOUD

Jammer, dat maar ca. 30 leden tijd en gelegenheid hebben gevonden om op 30 maart jl. Joop Reinboud te beluisteren, want de "Oprechte Amateur" Reinboud gaf een stukje geschiedenis ten beste, van het beste soort.

Een boeiend betoog van begin tot het einde!

Het was niet een herhaling van feiten en gebeurtenissen die al door anderen zijn gebracht; neen, de spreker kwam met geheel nieuwe visies over de geschiedenis van de streek rond Amersfoort vanaf de tijd van Karel de Groote tot in de middeleeuwen.

Reinboud heeft jarenlang studie gemaakt over deze streken en in veel archieven gespeurd. Zijn bevindingen wil hij gaan publiceren en hij hoopt dat zijn publicaties in de loop van 1983 zullen kunnen verschijnen.

Wij zijn benieuwd, want de heer Reinboud heeft in zijn lezing wel enige dingen losgelaten (voor het eerst naar hij zei) die ons nieuwsgierig maken en die veel van zijn geschriften doen verwachten.

Zo gaf hij een uitleg over de omvang van Fléhite, dat in 777 door Karel de Groote werd geschonken aan de St. Maartenskerk van Utrecht. Wat was Fléhite met zijn vier foreesten; wat was Lisiduna; waar was de Vroonhof, het bestuurscentrum (curtis) gelegen; hoe groot was het en welke gebieden en hoeven behoorden daartoe.

Allemaal belangrijke punten, die een goed licht werpen op de geschiedenis van onze streek, maar ook juist op onze woonplaats: Soest. In ieder geval behoorde ook Soest tot Fléhite. Soest heeft naar de mening van de heer Reinboud nooit zelf een "Hof" (= curtis) gehad.

Ook met betrekking tot Hees - Voorhees - Vorhese - Fernhese was door spreker veel onderzoek verricht, waardoor het mogelijk was geheel nieuwe denkbeelden over omvang en ligging van Hees te lanceren.

De heer Reinboud noemt zich in alle bescheidenheid "een oprecht amateur".

Na zijn lezing bekwam mij de gedachte, dat het "oprecht" inderdaad juist is, maar het "amateur" hier in letterlijke zin met "liefhebber" moet worden vertaald, want alleen een "oprecht amateur" kan dit onderwerp op een zo boeiende wijze professioneel brengen.

Wij zien met veel belangstelling uit naar zijn publicaties.

FLORA OP DE ENG

door Mevr. C.A. Luitwieler

Als men het Engherbergsteegje vanaf de Soester Engweg naar de gemeente kwekerij afloopt, ziet men diverse kruiden: brede- en smalle weegbree, hondsdrif, deze 3 kruiden helpen tegen brandnetelprikken, men kneust het blad en dept er de "prik" mee in. De grote brandnetel groeit welig op de grafheuvel, die we aan de rechterhand passeren, goed om er soep van te maken (van de jonge brandnetels wel te verstaan). Brandnetels zijn cultuurvolgers, leven op afval (stikstof).

Engels raaigras, ook rogge-gras geheten, werd geacht één van de beste grassen te zijn voor het vee, goed maar éénzijdig voedsel, dus

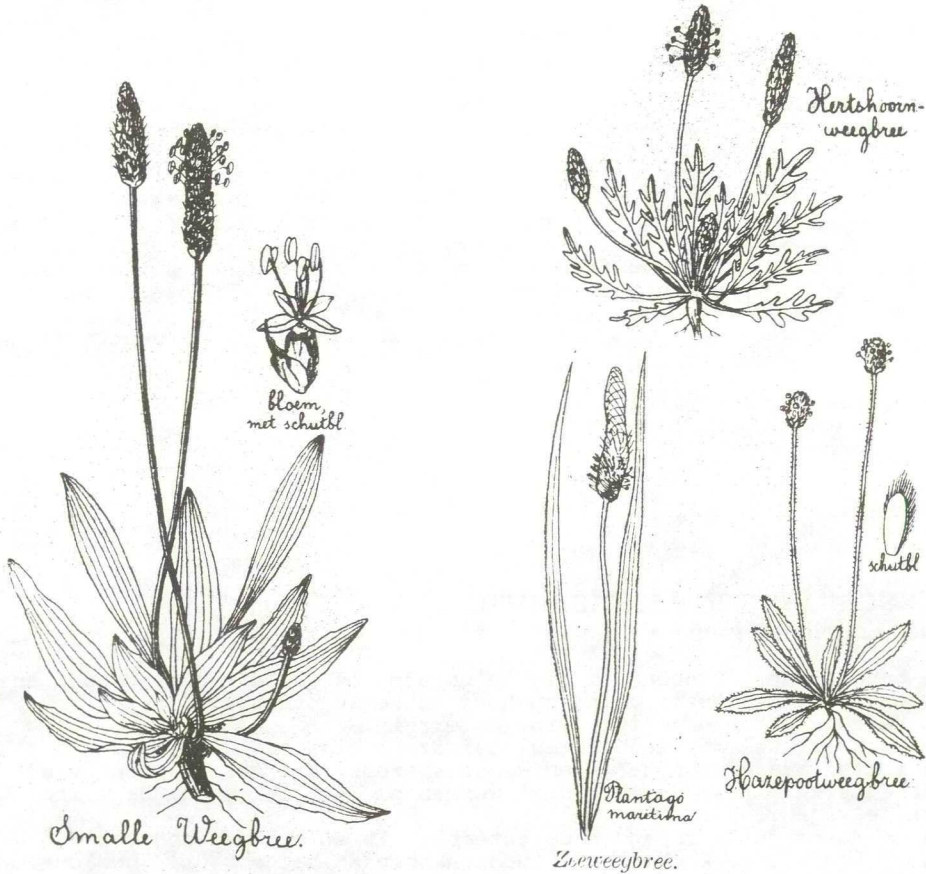

men is hier weer vanaf gestapt en nu ziet men het gras verwilderd. Vogelmuur is goed voor de kanariepiet, maar voor de mens ook eetbaar.

Voederwikke, hiervan geven de knolletjes in de grond stikstof af, net als lupine.

Akkerwinde ook wel "pispotjes" genoemd.

Zwarte nachtschade, hiervan wordt het blad wel gegeten als groente.

Wist u, dat onze aardappel ook een nachtschade is, de "bessen", die net kleine gif-groene aardappeltjes lijken, zijn inderdaad giftig, evenals de andere groene delen. Akkerviooltje. Akkerdistels, Canadese fijnstraal en knopkruid zijn mede-emigranten van graan en horen hier oorspronkelijk niet thuis. Japanse duizendknoop, ook zo'n vreemdeling, ziet men evenals z'n Hollandse familieleden het perzikkruid en schapezuring het hier goed doen. Heidespurrie, dovenetel, hennepnetel (de witte en paarse hennepnetel), bijvoet (het blad hiervan in de schoenen gelegd helpt tegen vermoeide voeten, men heeft er als het ware een voet bij, vandaar bijvoet), ganzevoet, herderstasje in zuidelijke streken wel eens de beurs van de pastoor genoemd.

De Kleine brandnetel, die toch nog een halve meter hoog kan worden en die in tegenstelling tot de grote brandnetel, éénhuizig is, d.w.z. mannetjes- en vrouwtjesbloemen bij elkaar in "één huis". De plant is één-jarig, terwijl de grote brandnetel een overblijvende, tweehuizige plant is. Er zijn manlijke en vrouwelijke planten, ze "wonen in 2 huizen".

Men ziet gulden roede het "tuinmansonkruid", ook genaamd, in tuinen aangeplant, niet weg te krijgen, ziet men vaak verwilderd. Herik (hebben grote snavels).

Vlasleeuwebek, reigersbek, duizendblad, schijfkamille, kruipende boterbloem. Witte klaver, kleine klaver, melkdistel, varkensgras evenals straatgras, dat hier ook volop groeit en de weegbree, tredplanten, d.w.z. ze groeien juist daar waar veel gelopen wordt en waar een heleboel andere planten het laten afweten, ze hebben nl. ruimte om zich heen nodig.

Nog andere grassoorten: hanepoot, dravik, kweekgras, gewoon struisgras, gewone witbol, trosdravik, groene naalदार en kropaar.

Bij de kwekerij in de buurt ziet men haagwinde en kopranken. De laatste worden bij het bierbrouwen gebruikt. Men ziet hier ook de vuilboom, de bessen hiervan zijn giftig, de mens krijgt er diarree van (het vuil werd opgeruimd, vandaar vuilboom), maar de vogels kunnen er wel tegen, die hebben een sterkere maag dan wij.

Dit gebied was een oorspronkelijke stuwwal uit de ijstijd-periode.

Geraadpleegde literatuur:

1. Jaarboek Oud Utrecht
2. Wandelingen door Gooi- en Eemland, van prof. J.A. de Rijk, 1905

EEKSCHILLERS EN BEZEMBINDER

door Engelbert Heupers

De bezembinders woonden in kleine huisjes of in hutten van zoden en plaggen in het Soesterveen, op Hees en te Soesterberg.

De heide was hun dagelijks arbeidsterrein.

Ze maakten twee soorten bezems: heibezems of -borstels om pannen en potten mee schoon te maken en rijsbezems, dit waren bezems van dunne berketakjes, die gebruikt werden om de vloer of de deel mee aan te vegen.

In de maand mei verdienden de bezembinders en ook wel anderen een extraatje met "eekschillen". Ouderen noemden het ook wel "boeken" of "wit maken". Het jonge eikenhakhout werd uit de houtwallen gehakt en met een stompe bijl of hamer van de schors ontdaan. 1)

Het van de bast ontdane hout werd tot bundels gebonden en aan bakkers verkocht, die het gebruikten in hun ovens. Het hout gaf weinig rook en verbrandde snel. Het liet nagenoeg geen as achter.

De eek of run werd met paard en wagen naar IJsselstein gebracht en daar overgeladen in schepen, die het verder vervoerden naar de leerlooierijen in de grote steden in het westen van het land.

Het eekschillen verdween, toen chemische preparaten de run overbodig maakten.

Bijna alle bezembinders waren arm. Ze verdienden slechts een schrale boterham, ook al kostte het materiaal hun geen cent.

Met de "krooje" of "kruwoage" trokken ze naar de heidevelden, om daar de heide te maaien. Ze deden dit met een "heizeisem" of "heetmes", ook wel "oord" of "noord" genoemd. 2)

Het was een verkorte zeis, die ook wel als "rietdoorn", "rudoorn" of "ruitdoorn" bekend stond. Hij werd gemaakt van de lemmer van de zeis. De kam, het bovenste gedeelte van de zeis, werd verwijderd, waarna men het overgebleven deel om een korte steel boog. Hierdoor werd de zeis aanmerkelijk ingekort. Om het geheel te bevestigen, werden er nog een paar spijkers ingeslagen.

Een dergelijk zeisje werd niet alleen gebruikt door bezembinders, maar ook door anderen b.v. bij het maaien van gras.

De bezembinder bracht de afgesneden heide met de kruiwagen naar huis, waar de bezems en borstels werden gemaakt. De heide werd op maat gesneden en stevig samengebonden. Vroeger gebruikte men hiervoor dunne "tenen" en "spleut", dit waren braamstengels; later werd uitsluitend ijzerdraad gebruikt. Bij de bezems werd er een stevige stok ingestoken. Op dezelfde manier maakte men "rijsbezems" van dunne berketwijgen.

In het laatst van de 19de eeuw verdween de bezembinderij als huis-industrie, voornamelijk door invoering van de vezels van de cocosnoot.

In "de Costumen en Usantiën van Soest van 1569" wordt het bezembinden al vermeld:

Item noch hebben dye van Soest een ghemeente genaempt den Heybergch, mijtten heetvelden, daerom liggende, daer syluyden huer hey halen omme onder huer beesten, paerden, varckens mede te streyen, ende oeck eens deel besimmen (= bezems) off te maecken .....

- 1) De bast was bestemd voor de leerlooierijen, die het tot run vermaalden, dat diende om het leer te looien. Door het looien werden de dierenhuiden zodanig bewerkt, dat ze in leer overgingen.
- 2) "Oord" betekende oorspronkelijk: spits van een speer. Men gebruikte het woord ook wel om de spits van andere snijdende voorwerpen aan te duiden, een betekenis van het woord, die thans nog gewestelijk voortleeft. In Gelderland gebruikt men het woord "oord" voor de vooruitstekende punt van de ploegschaar (het kouter); in Noord-Brabant gebruikt men het woord voor de punt van een mes; op de Veluwe noemen maaiers de punt van de zicht "den Oord".

De Heer W.J. Schimmel, bestuurslid van onze vereniging, is op Koninginnedag 1982 onderscheiden met de gouden eremedaille verbonden aan de Orde van Oranje Nassau. In zijn toespraak bij de uitreiking vermeldde burgemeester Scholten met nadruk de activiteiten van de Heer Schimmel t.b.v. onze vereniging en Stichting Oud Soest. Gaarne wensen wij de Heer Schimmel geluk met deze koninklijke erkenning van zijn vele werkzaamheden in het belang van de Soester gemeenschap.

Het Bestuur.

EEN BIJZONDERE BEGRAFENIS

door Elias de Bree

Wie schetst de verbazing van enige soester inwoners, toen op donderdag 10 maart 1977 een rouwstoet, geleid door een rooms katholiek priester, gekleed in superplie en koormantel (of scapulier) rond de hof van de oude kerk aan de Torenstraat trok. Op weg naar het geopende graf dat sinds 1844 eigendom was van de familie Snouckaert van Schauburg aan de zuidwand van de kerk, om de op 93-jarige leeftijd overleden baronesse Snouckaert van Schauburg uit Hilversum daar bij te zetten. 1)

Ook verbazing bij de Soester politie, die dan ook na de plechtigheid van het gebeurde proces verbaal opmaakte.

De baronesse had in 1966, toen 82 jaar oud, aan de kerkvoogdij de wens te kennen gegeven na haar overlijden bijgezet te worden in het familiegraf. De toenmalige kerkvoogdij heeft schriftelijk bevestigd, dat deze wens gerespecteerd zou worden.

In het jaar 1936 werd er voor het laatst iemand op het kerkhof rond de oude kerk begraven. De kerkvoogdij besloot in het jaar 1947 met een schrijven aan het gemeentebestuur van Soest, de bijzondere begraafplaats naast de oude kerk in de Kerkebuurt te sluiten. Moest dit besluit schriftelijk bevestigd worden door B & W van Soest en/of G.S. van Utrecht of niet?

Hieraan is door de kerkvoogdij niet gedacht, toen de familie van de baronesse na haar overlijden met het schriftelijk in 1966 bevestigde recht toestemming vroeg gebruik te maken van de grafkelder. Te goeder trouw werd dit recht erkend en kreeg de familie toestemming.

Na de plechtige bijzetting is de begraafplaats onmiddellijk "gesloten verklaard". De Officier van Justitie in Utrecht moest onder andere op deze gegevens beslissen of de Wet op de Lijkbezorging was overtreden.

Hij heeft de zaak echter geseponneerd, omdat hij van mening was, dat volledig te goeder trouw was gehandeld.

Zo kwam dan aan een eeuwenoude traditie een einde en is de oudste begraafplaats van Soest gesloten. Hoe oud is niet bekend. Wel weten wij, dat in het jaar 1829 de begrafeniswet werd ingevoerd, welke voorschrijft, dat alleen op een kerkhof begraven mag worden. Het is evenwel best mogelijk, dat ook voordien reeds rondom de kerk werd begraven. In de middeleeuwen werd er vooral in de kerk begraven, met als gewoonte, de adel in het koor, predikanten onder of vlak bij de preekstoel en de middenstand in het midden van de kerk. In rooms katholieke kerken was de plaats aan de voet van het altaar in het koor gereserveerd voor het begraven van de priesters. Napoleon verbood in 1804 het begraven in de kerk, maar na de onafhankelijkheid van Nederland werd dit gebruik in december 1813 weer in ere hersteld. 2)

In 1828 werd het opnieuw afgeschaft, maar met zoveel uitzonderingen, dat van een absoluut verbod eerst sprake was in 1869.

De oudere Soesters zullen zich de begraafplaats op de hoek Plasweg/Ossendamweg, dichtbij de spoorweg nog wel herinneren.

Deze is tijdens de tweede wereldoorlog om onbekende redenen verdwenen.

Er werd toen ook al lang niet meer begraven op het "Mollen-kerkhof", zoals die begraafplaats in de volksmond werd genoemd. Vroeger kregen hier de zwervers, reizigers, ongedoopten en zelfmoordenaars een laatste rustplaats. De armen werden hier niet begraven, maar als zij inwoners van Soest waren, kregen zij een plaatsje aan de

voet van de oude kerk, of later op de katholieke begraafplaats aan de Steenhoffstraat, die in 1853 werd gesticht tegelijk met het in gebruik nemen van de r.k. St. Petrus en Paulus Kerk.

Voor het samenstellen van dit artikel heb ik gebruik mogen maken van de krantenknipsel-verzameling van de heer Bert van Munster.

H.A.

- 1) Christina Heiena, barones Snouckaert van Schauburg, geb. te 's Gravenhage 17-11-1883; overl. te Hilversum 7-3-1977
- 2) Zie ook van Zoys tot Soest jrg. 1 nr. 3 blz. 11

BARONES SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG EN HAAR FAMILIE door G. Staalenhoef

Geschiedenis behoeft niet altijd lang geleden te hebben plaats gehad. Ook gebeurtenissen uit een recent verleden kunnen historie hebben.

Een dergelijke gebeurtenis vond plaats in het voorjaar van 1977. Ik doel hier op de begrafenis van Christina Helena, barones Snouckaert van Schauburg, waarover de heer De Bree vertelde tijdens de excursie op 19 september 1981.

Op de verbinding van deze barones en haar voorouders met Soest zal, aan de hand van haar kwartierstaat, hier nader worden ingegaan. (1)

1. Christina Helena, barones Snouckaert van Schauburg, geb. 's Gravenhage 17 november 1883; ovl. 7 maart 1977 (waar ?) bgr. in het familiegraf op het (voormalige) kerkhof naast de Ned. Herv. Kerk aan de Kerkebuurt te Soest. (2)
 geh. Neerlangbroek (huis Lunenburg) 6 april 1904
 Mr. Everard Bonifacius François Frederik, baron Wittert van Hoogland, heer van Hoogland en Emiclaer, vrijheer van Hoogmade (3)

Uit dit huwelijk (dat in 1921 werd ontbonden) zijn vier zoons geboren.

OUDEURS

2. Mr. Dr. René Charles Edouard George Jean, baron Snouckaert van Schauburg, geb. 's Gravenhage 10 mei 1857; ovl. ?
 geh. (I) 's Gravenhage 19 oktober 1882
3. Jonkvrouwe Christina van den Berch van Heemstede, geb. Leiden 4 oktober 1863; ovl. Utrecht 10 juni 1912
 bgr. Soest, kerkhof Ned. Herv. Kerk.

GROOTOUDERS

4. Willem Carel baron Snouckaert van Schauburg, geb. Gent 29 aug. 1823; ovl. 's Gravenhage 9 december 1886
 geh. 's Gravenhage 20 augustus 1856

5. Helena Albertina Sarah Louise Citadelle de Schulz,
geb. 's Gravenhage 24 nov. 1832; ovl. aldaar 12 febr. 1924,
dochter van de Russische Rijksridder Carl Ivanowitsch de
Schulz en Georgina Ann Booker.
6. Jhr. Mr. Isaac van den Berch van Heemstede,
zoon van Mr. Isaac Godfried van den Bergh en Maria Cremer,
geb. Zaltbommel 6 jan. 1811; ovl. 's Gravenhage 2 juli 1879
geh. Zuidlaren 5 september 1840
7. Christina Elisabeth Roelants,
dtr. van Mr. Jan Benjamin Roelants en Margaretha Bouwina,
barones Lewe van Middelstum,
geb. Leuven 2 maart 1822; ovl. 's Gravenhage 2 dec. 1902

OVERGROOTOUDERS

8. Reijndert baron Snouckaert van Schauburg,
geb. huis Duckenburg bij Nijmegen 23 oktober 1776
ovl. huis Blijendaal te Soest 2 oktober 1849 (4)
geh. 's Gravenhage 3 mei 1820
9. Catharina Henriëtte Adriana van Cattenburch,
dtr. van Johan Adriaan van Cattenburch en Adriana Vermeulen,
geb. Zutphen 5 aug. 1792; ovl. 's Gravenhage 8 dec. 1880.

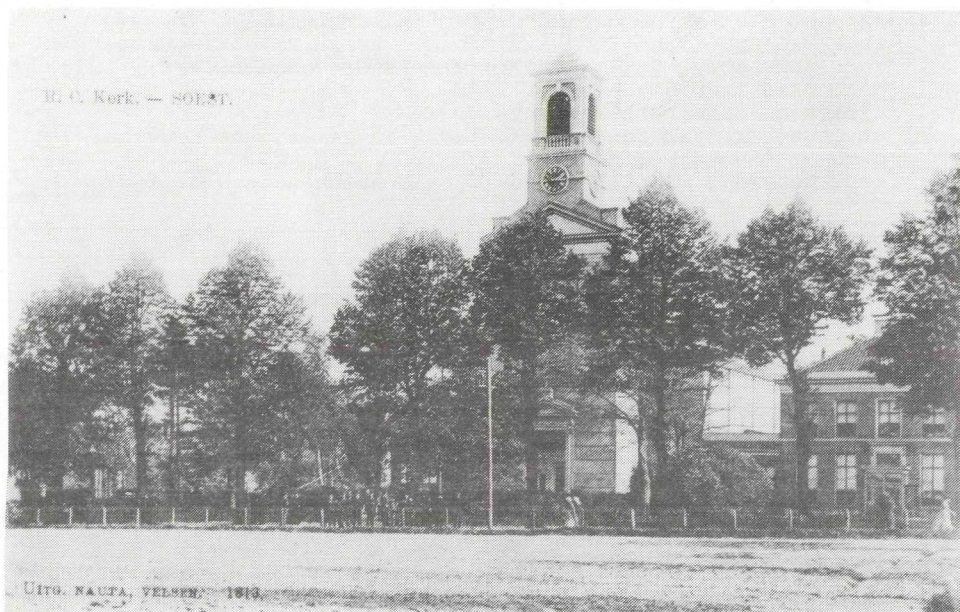
Baron Reijndert was de broer van de baron Hendrik Philips, wiens wapenbord nog in de kerk te Soest aanwezig is.
Hun voorouders zullen nader worden besproken bij het artikel over dat betreffende rouwbord.

Aangezien de barones waaraan hier aandacht werd geschonken een achterkleindochter was van een bewoner van het Huis Blijendaal is hiermede haar verbinding met Soest verklaard.

Voor ons lijkt deze verbinding erg vaag, doch voor de barones zelf had dit kennelijk zoveel gevoelswaarde dat zij beslist te Soest begraven wenste te worden.

- (1) De voorouders welke geen duidelijk aanwijsbare band met Soest of omgeving hebben gehad zijn hier niet verder uitgewerkt.
- (2) De grafsteen is nog aanwezig en wel op de hoek van het koor aan de zuidermuur.
In dit graf zijn achtereenvolgens begraven:
  - Hendrik Philips Snouckaert van Schauburg (1772-1844);
dezelfde als waarop het rouwbord nr. 4 betrekking heeft
  - Reijndert Snouckaert van Schauburg (1776-1849);
broer van de vorige
  - Jacoba Schuijt (1767-1853); echtgenote van Hendrik Philip
  - Christina van den Berch van Heemstede (1863-1912); echtgenote van René Snouckaert van Schauburg, kleinzoon van de hiervoor genoemde Reijndert
  - Christina Helena Snouckaert van Schauburg (1883-1977); dochter van de vorige
- (3) De heer Wittert van Hoogland heeft een groot aantal genealogische publicaties op zijn naam staan, waarvan enkele van belang zijn geweest voor de bespreking van de op de diverse wapenborden voorkomende geslachten.

- (4) Aan het Huis Blijendaal en zijn bewoners zal in een volgende aflevering nader aandacht worden besteed.

HET KLEINE GILD

door een lid van het Kleine Gild

"Ende dat zij ootmoedelijk ende eendrachtelik mit malkander moghen teren".

De in dit artikel aangehaalde citaten zijn ontleend aan het originele - uit 1805 daterende - exemplaar van "Conditie En voorwaarden, waar naar dat Hendrik Jansze Kok als Ouderman van St. Anna Gild, Beneffens zijn Raaden, Hannus Staal, en Gijsbert van den Berg zijn van meeninge bij Openbaare afslag, aan de Minst aanneemende te Be-steeden, het Leveren en Bereijden van de Navolgende Mondkost; aan de Gilde Broeders en Zusters, van Voorn: Gild, hier nader gespeci-ficeerd, en dat voor den tijd van twee dagen en den Derde Dag zijnde Paartjesdag. Dewelke zullen zijn den 11, 12 en 13 februarius 1805".

En dat deden de leden van het "Kleine Gild", ofwel "Het Sint Anna Gilde" de 22 ste Januari 1.1. in Restaurant Soester Natuurbad. Het Kleine Gild is een eeuwenoude vereniging in onze Soester ge-meenschap, die echter nooit aan de weg timmert. De oudste ledenlijst dateert van het jaar 1640. Evenals het "Grote Gild" (het Groot Gaesbeeker Gilde) bezit dit Gilde een perceel gras-land nl. het "Gildsmaatje", gelegen dicht bij de Kleine Melm. Van de pachtopbrengst wordt "geteerd". Volgens aloude gebruiken wordt twee keer in de 14 jaar, nl. in het zesde jaar, en daaropvolgend in het zeven jaar "teerdag" gehouden.

De leiding van het Kleine Gild berust bij de ouderman en zijn twee raden. De ouderman wordt ook wel "decan of deken" genoemd. Na een zittingsperiode van zes of van zeven jaar benoemen zij zelf hun opvolger, meestal een familielid of een goede kennis. De leden gaan met deze benoemingsprocedure al eeuwen zonder commentaar akkoord. Voorts zijn er in het Gilde nog twee belangrijke functionarissen, en wel de Secretaris en de Bode. Zij kopen hun functie "voor het leven". De secretaris houdt de boeken bij en schrijft de uitnodigingen voor de teerdagen, en de bode brengt deze rond. Schijnbaar toch wel gewilde baantjes, want zij brachten op de laatste teerdag, waar beide functies worden aangeboden, weer een mooi bedrag op. Dat waren inkomsten voor de kas. Die kas wordt verder gevuld uit de pachtopbrengst, jaarlijks, van een onverdeelde helft van "het Gildsmaatje". Er staat beschreven, dat deze onverdeelde helft van jaar tot jaar wisselt van eigenaar, de ene helft van het Gild, de andere helft van de andere eigenaar, en volgend jaar juist omgekeerd.

Andere inkomsten zijn de jaarlijkse erfpacht "van het raedthuis ende school" in de kerkebuurt en een jaarlijkse bijdrage van "t oud schuttersgilt".

Over de teerdagen van vroeger zijn nog vele stukken bewaard.

Toen Hendrik Janze Kok als ouderman, en zijn "Raaden" Hannes Staal en Gijsbert van den Berg in 1805 de teerdag moesten organiseren, werd aanbesteding gehouden bij openbare afslag aan de minst aannemende. De gildebroeders en zusters zouden op 11, 12 en 13 februari bijeen komen om te teren.

En waar moesten de inschrijvers zoal voor zorgen? Zij moesten twee soorten spijzen bereiden waaruit "de overigheid" een keus maakte.

"In de eerste aanbesteding of aanneeming van de spijs zal de aannemer gehouden wezen te zorgen om te leveren goetd gezond vet Rundvlees, en geen onganse Schaapen Vlees.

En goede andere kost volgens oude gewoonte, ter Examinatie van den Ouderman met zijn Raaden".

"En in de tweed aanbesteding of aanneeming zal den Aannemer kenne volstaan met alleen te bezorgen voor de Gilde Broeders en Zusters in generaal met goede Soep van Goetd gezond vet Rundvlees en ordentelijk Vlees daarin, en na zelve Rijst Boter Kaas en Brood, als na oude gewoonte".

De aannemers moesten "een vrij huys voor de Gildeleden, en een annexe vrije kamer en kelder voor de Overigheid" beschikbaar stellen, gelegen tussen "Zoestdijk ende Gereformeerde Kerk in Zoest". Verder Koppen- Kannen en Glazen en 't andere aardewerk tot gebruik, waarvoor hij zal genieten van elke ton Bier die daar uitgetapt worden één gulden en tien stuivers.

Ook was de aannemer gehouden aan "de Overigheid en haar vrouwen" de dag voor de tering een proefmaal aan te bieden van "gekookt Runtvlees en Een goede Herst" en ook "des smorgens en Savons ten tijde der teering aan dezelve Een Ontbeijting voor te zetten". Voorts moest hij een bekwaam speelman aanwijzen en de "Overigheid tracteren met coffij en een Boteram ende de drank die dan gebruikt word, alsmede het Proefmaal".

De aanbesteding werd ingezet "Per paar voor één gulden en tien stuivers door Teunis van Roomen, en minder aangenomen voor vier stuivers bij Teunis Hassing, dus voor één gulden en zes stuivers. De gilde broeders en zusters hebben in die dagen zeker meer aangeboden gekregen, dan de leden op de laatst gehouden teerdag, maar of het toen ook zo gezellig was als nu mogen wij haast wel betwijfelen. Het was een echt gildefeest, ook zonder kaas, vet rundvlees, rijst en boter.

S O E . 1 .

Fol: 3

Reële Ongelden over den Jaare 1753

te betaalen aan JACOBUS DOECKES, Schout en Gadermeester van Soest, ofte aardestelfs Gemagtigde GERRIT VAN ALTENA.

Ten den By t Anna Gild tot Soest

Fol. <u>384</u>	Mor. —	Roeden <u>300</u>	Nu Bruyker <i>Self</i> Ao 1599 aangebragt op <i>Gijbert Mijnsen</i> op — Oudschild <u>37</u> stuyvers <u>4</u> penningen, komt voor Oudschild en Schelling-geld, met Eem en Gadergeld . . . f 1:17:4
Fol. —	—	<u>67</u>	Nu Bruyker Ao. 1599. aangebragt op <i>da</i> op — Oudschild <u>10</u> stuyvers <u>12</u> penningen, komt voor Oudschild en Schelling-geld, met Eem en Gadergeld . . . f —: 10:12
Fol. —	—	—	Nu Bruyker Ao. 1599. aangebragt op op Oudschild stuyvers penningen, komt voor Oudschild en Schelling geld, met Eem en Gadergeld . . . f : :
Fol. —	—	—	Nu Bruyker Ao. 1599. aangebragt op op Oudschild stuyvers penningen, komt voor Oudschild en Schelling-geld, met Eem en Gadergeld . . . f : :

En van — 367 de Reële 20 stuyvers per Morgen tot lasten van den Eygenaar . . . f —: 12: 6Enkeld Huysgeld ingegaan Paasschen 175 van No. *idem voor 1754* . . . f —: 12: 6Dubbeld Huysgeld als boven van No. *† Persoonel voor 1754* . . . f —: 12: 6

Gadergeld . . . f —: 1: 17: 2

Verbocken van Perceel f : : 1: 14

Billiet en Segel . . . f —: 7: — 2: 6 —

3maal . Voor de Kerk 6 st. per Morgen, en Gadergeld . f —: 12: —

Overgeleverd den
Sitdag den

Bedraagt samen f 5: 6: —

Den Inhoud deses voldaan 21 dach in 1756

w. g. w. altena

Conclitie En
 Voorwaarden, waer Naar
 dat. Hendrik. Janz. Bok,
 als Oudermân van 't. Nûno
 Gild. Beneficent zijn Kra-
 der, Mannus. Staal, & Gys-
 bert van den Berg. Zyn-
 van Meeninge by Overtaare
 afslag, van de Minst aan-
 nemende. 't. Besteeën, het
 Leuere en. Bereyden, van de
 Naactgende. Mondbest, aan
 de Gildt. Proceessen. Leu-
 bers, van Voorn: Gild, tien
 vader. Gespeet. Igeerd, en de
 vord. den byd van twee cogen
 en den. Reuch. Dag. Zinne
 gaar byes dag. Dwaelt. int
 Ten. Zyn. den. 11. 12. 13.
 februariis. 1703.

In den. Groten. Lof. den. Oudern. van. Met
 Zyn. Kader, Aan. Besteeën. het. Leuere.

GENEALOGISCHE TERMEN (II)

door G. Staalenhoef

VERWANTSCHAPSTABEL

Bij de stamreeks wordt steeds een "dun" lijntje gevolgd, hetzij in vaderslijn, in moederslijn of in vaders- en/of moederslijn door elkaar.

Deze laatste, afwisselende, vorm wordt veelal gebruikt om vast te stellen dat een thans levende persoon afstamt van een persoon uit het verleden.

Soms blijkt zelfs dat iemand langs verschillende opgaande lijnen meerdere malen afstamt van dezelfde voorvader of voormoeder.

Legt men verschillende stamreeksen of afstammingsreeksen van meerdere personen uit een dorp of streek naast elkaar dan ziet men vaak dat deze personen een of meer voorouders gemeenschappelijk hebben.

Er doen zich de volgende mogelijkheden voor:

- a) een persoon stamt meerdere malen van dezelfde voorouder af;
- b) twee of meer personen stammen van dezelfde voorouder af;
- c) twee of meer personen stammen ieder meer dan één keer van dezelfde voorouder af

De overzichten waaruit deze gemeenschappelijke verwantschap blijkt noemt men verwantschapstabellen.

Ook hier zijn de voorbeelden weer ontleend aan de voorouders van de dochters van de heer P.J. van den Breemer.

Zoals uit deze voorbeelden blijkt, stammen zij langs verschillende lijnen af van Isaac Jacobse.

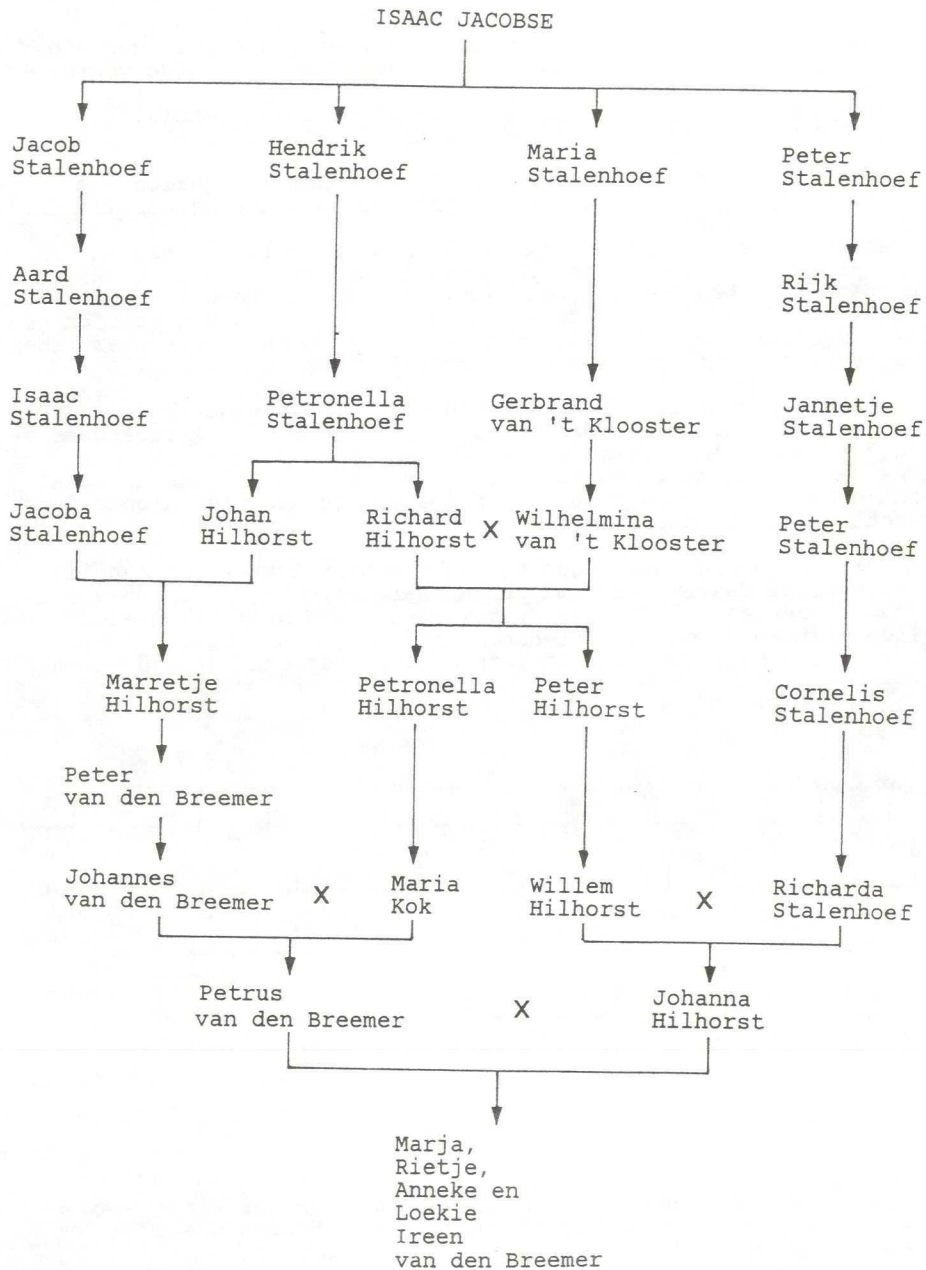
Deze Isaac Jacobse is de stamvader van al degenen die de naam Staalenhoef dragen of hebben gedragen.

Hij kocht namelijk in 1723 de hoeve de Staalenhoef en zijn zoons hebben zich sindsdien naar deze boerderij genoemd, waarna dit tot familienaam werd.

Degenen onder onze lezers die weten dat een of meerdere van hun voorouders ook Staalenhoef heetten, of misschien zelf zo heten, weten dus nu meteen dat er ook een verwantschapstabel is op te stellen waaruit blijkt dat zij verwant zijn aan degenen die in dit voorbeeld worden genoemd.

Voorbeeld VERWANTSCHAPSTABEL

GENEALOGISCHE TERMEN (III)

door G. Staalenhoef

KWARTIERSTAAT

Het zal u duidelijk zijn dat iemand, als regel, niet een genealogisch onderzoek begint om vast te stellen of een bepaalde voorouder tot de zijne behoort.

Men komt pas tijdens een bepaald onderzoek tot die kennis.

En dat bepaalde onderzoek is het kwartierstaat-onderzoek.

Bij de stamreeks in rechte opgaande lijn hebben wij gezien dat hierbij uit wordt gegaan van de vaders; bij de opgaande moederslijn alleen van de moeders.

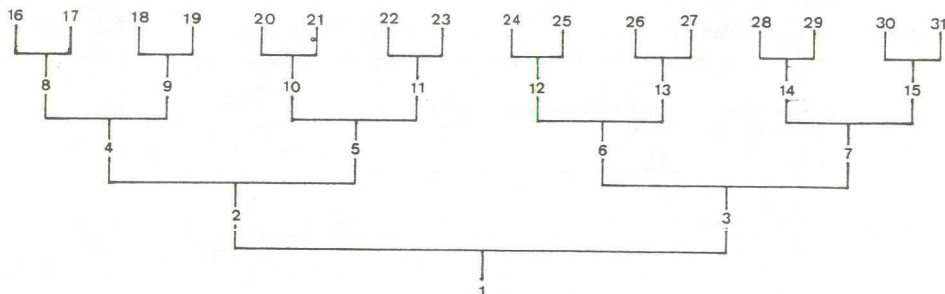
Zonder te willen ingaan op allerlei zaken als erfelijkheid in financiële zin dan wel in de zin van geestelijke of lichamelijke eigenschappen, mag toch worden vastgesteld dat steeds de beide ouders een gelijkwaardige bijdrage leveren in het "zijn" van hun gemeenschappelijke kinderen, terwijl de vier grootouders op hun beurt weer ieder voor een kwart hun "bijdrage" hebben geleverd.

Uitgaande van deze gelijkwaardigheid van alle voorouders is de kwartierstaat een opstelling waarin al deze voorouders ook inderdaad een gelijkwaardige plaats krijgen.

In de kwartierstaat komen namelijk voor: degenen waarvan de staat wordt gemaakt (de probandus), de beide ouders, de vier grootouders, de acht overgrootouders en zo voort.

Voor het eenvoudig raadplegen van de kwartierstaat wordt aan iedere persoon welke daarin voorkomt een nummer toegekend. Voor deze nummergeving bestaan verschillende systemen, doch hier zal steeds hetzelfde systeem worden gehanteerd.

Dit kan het beste worden duidelijk gemaakt met onderstaand schema:

De vaders krijgen steeds het dubbele nummer van het kind; de moeders het dubbele nummer plus 1. De "mannetjes" zijn dus even, de vrouwtjes oneven.

BOEKENPLANK

Prof. Dr. H. van der Linden

DE COPE

BIJDRAGE TOT DE RECHTSGESCHIEDENIS

VAN DE OPLEGGING DER

HOLLANDS-UTRECHTSE LAAGVLAKTE

Tussen de Hollandse geest en het Utrechtse zand strekt zich in westelijk Nederland de Hollands-Utrechtse laagvlakte uit. Dit enige honderden vierkante kilometers beslaande gebied, dat voor het overgrote deel uit veen en klei op veen bestaat, is in de loop van de middeleeuwen etappegewijs voor bewoning gewonnen. De auteur behandelde in zijn in 1955 verschenen studie verschillende onderwerpen. Allereerst de vormgeving van de samenlevingsstructuur van het "nieuwe land" in al zijn aspecten. Dan de chronologie van het gehele gebeuren. Vervolgens de staatkundige betekenis van de verhoudingsgewijs enorme vergroting van de bewoonde cultuurground, die de "Grote Ontginning" met zich bracht. Een diepgaand, systematisch bronnenonderzoek, gepaard gaand met een nauwkeurige verkenning van het huidige en vroegere kaartbeeld, voerde tot verrassende ontdekkingen. Zo bleek dat aan de openleggingen van de wildernis altijd een overeenkomst vooraf ging, een "cope", waarbij steeds ook vragen van incorporatie in rechts- en staatsorde zijn geweest. Tevens ontdekte de auteur, dat in de verkaveling veel meer algemene systematiek is te vinden dan tot dusver werd aangenomen. Daaruit putte hij mede het bewijs, dat de stelselmatige ontginningen reeds in de vroege 11e eeuw een aanvang moeten hebben genomen. Deze bevinding voerde tot belangwekkende beschouwingen over de oudste geschiedenis van Holland en over de grondslagen van ons latere staatsbestel. Ook wat de toenmalige rechtsverhoudingen betreft voerden de bronnen Van der Linden tot originele gezichtspunten.

De wetenschap is sedertdien niet stil blijven staan. Daarbij bleven echter de hoofdgedachten van de auteur - nu hoogleraar Nederlandse rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit te Amsterdam - tot op vandaag een centrale rol spelen. Het begrip cope, is inmiddels volledig ingeburgerd. Een ieder die zich hetzij in het algemeen hetzij voor een afzonderlijke streek of nederzetting met de oorsprong van de samenleving in Westelijk Nederland bezighoudt, dient nog altijd in eerste instantie bij deze studie te rade te gaan. Steeds breder ook wordt langzamerhand beseft hoe hier een nieuw samenlevingstype van territoriaal gegarandeerde vrijheid onder erkend gezag, z'n bakermat had en zich van daaruit over andere delen van de Nederlanden en ver tot in Duitsland verspreidde.

In een tijdsgewricht van voortgaande machtige dijkbouw en inpolderingen is het bij uitstek intrigerend er kennis van te nemen hoe onze verre voorouders reeds op systematische en grootscheepse wijze hun bewoonbare wereld verruimden.

Evenals bij de oorspronkelijke edities (1955/56) gaat ook bij de heruitgave een tweetal grote plattegronden. Allereerst een herdruk van de Rijnlandse kaart van 1687; voorts een recente topografische kaart.

NIEUW is de toevoeging van vertalingen van alle Latijnse citaten. Daarmede is deze veel gezochte klassieke studie voor een breder publiek toegankelijk gemaakt!

Het formaat van het boek is 16 x 25 cm en het geheel gebonden in een kunstleeren band met goudopdruk. De kaarten en de Nederlandse vertaling van de Latijnse citaten zijn in een apart mapje bijgevoegd. Dankzij enige subsidiegevers kon de prijs beperkt blijven tot f 65,--.

Een uitgave van

Uitgeverij. CANALETTO

Alphen aan den Rijn

"Antiek in woord en beeld" door Anton van Oirschot, een uitgave van Uitgeverij Helmond te Helmond is een bijzondere verzameling van artikelen over antiek in de ruimste zin, want onder antiek verstaat men steeds meer een bijzonder omvangrijke en uiteenlopende reeks van voorwerpen van kunst en kunstnijverheid uit het verleden. Meubelen, klokken, beelden, koper, brons en tin, goud en zilver, aardewerk, porselein en glas, wapens, ijzer, boeken, kaarten en prenten, ikonen, tapijten en nog zoveel meer. Voorwerpen, die door hun ouderdom en stijl waarde hebben verkregen voor liefhebbers en verzamelaars en beide groepen groeien met de dag.

Voor deze unieke uitgave, waarin talloze afbeeldingen in kleur en in zwart-wit zijn opgenomen, heeft de auteur Anton van Oirschot, die zelf al een veertiental boeken over antiek publiceerde, de medewerking gekregen van verschillende specialisten, zoals dr. W.P. Theunissen, bekend om zijn boeken over ikonen; Jan Sanders, die samen met Anton van Oirschot de eerste Nederlandse antiekcursus schreef, en die hierin bijdragen levert over tapijten, wandtapijten en aardewerk, en Burton Hobson, de Amerikaanse auteur van "Antiek kopen: Munten", terwijl daarnaast ook gebruik werd gemaakt van de inbreng, die de antiquairs B. Hüsstege en Stender hebben gehad in de boeken over respectievelijk antieke meubelen en antieke klokken en pendules van Anton van Oirschot. Uitvoerig wordt in dit verzamelwerk ook ingegaan op de specifieke kenmerken van antiek en van de diverse stijlen, die zo duidelijk van invloed zijn geweest op wat mensen in een bepaalde periode hebben gemaakt; op de verschillende houtsoorten, die in de loop der tijden werden gebruikt, en op bedrog en bescherming bij koop en verkoop van antiek, waarbij een dankbaar gebruik werd gemaakt van adviezen van mr. W. Knitel, die hij voor de reeks "Antiek kopen" gaf, en van een scriptie over de civielrechtelijke aspecten van de handel in antiek, van P. Westerhof, M. Ledeboer-Wuylstake en E. Gelderman.

"Antiek in woord en beeld" mag met recht een praktische handleiding voor antiekliefhebbers worden genoemd.

Dit boek, dat onlangs nog f 55,- kostte, ligt nu in de boekhandel voor f 24,50. Antiek voor een koopje!

